

Intro

“A tavola non si invecchia”

oud word je niet aan tafel

Er is beweging rondom ons in de horeca. De Singel heeft nu NOMAD. In de Markgravelei staan Jerry's Fine Foods en Cobra House op het punt om te openen of zijn al open.

LOKAL is niet meer, Brasserie JAN neemt over.

In deze editie:

A tavola!, dit zijn uw burens – het bestek boven vind je op hun muur.

Historiek van straatnamen door Frank Mahieu.

Naast updates van Inge, onze buurtcoach, levert Alex Elaut, buur en stadsgids, weer strijd met stof en spinnenwebben in archieven.

Alex: "Een rubriek geschiedenis schrijven doe je niet alleen. Dankzij de medewerking van Marcel Windey, Marc Stevens en Marc Van Acker hebben we al mooie opzoekingen kunnen verrichten. In vorige HA nummers hebben we het al over verschillende Hoven van Plaisantie gehad in de buurt Hertoghe. In het bouwblok Prins Albertlei, Le Grellelei en de Merodelei bevond zich het prachtige domein 'La Sirène' of de Meerminne. In de 18de eeuw eigendom van de familie de Proli.

In de 19de eeuw werd het verkaveld en komen er rianten herenwoningen bewoond door bekende Antwerpse families zoals Nottebohm, Osterrieth, Kreglinger... We zijn nog volop bezig met opzoekingen in de archieven. Een eerste deel publiceren we al in deze HA. Marc Stevens heeft het over verzamelaar Georges van der Heyden die op de Prins Albertlei nr. 15 woonde."

Aankondiging van Frank's 21 november lezing met als onderwerp "Hoe was het in de week van 21 november 1955".

Een Panamarenko is neergedaald op een opmerkelijke plaats.

De 4 September ceremonie bij het Tankmonument.

Janssen en Janssen, een IMMO erbij in onze buurt.

Ons Park.

Voor het Kernteam

NELLY BONGERS

Inhoud

Intro	1
Inhoud	2
Activiteiten Buurtkring Hertoghe	4
Dit was de Kaas- en Wijnavond.....	5
Nieuws van de buurtcoach	6
Historiek van de straatnamen in onze buurt.....	8
Dit zijn al heel lang onze burens	8
Geschiedenis van de buurt Alex Elaut & Marc Stevens	12
In de Buurt.....	38
Wist u dat	43
Frieda Van hak naar tak	43
In ons park.....	45
Fotohoek.....	46
In de buurt – de Singel – Love ² Arts.....	48
In de buurt – Kunst in het Provinciehuis.....	48
In de buurt – Harmoniewijk	49
In de buurt – Markgrave – Brederode	50
Karel Droomstraat.....	51

Buurtbevraging door Nottebohm Wzc

Beste buurtbewoner,

Zoals jullie misschien al weten zal in de loop van 2026 een deel van het gebouw vrijkomen, namelijk het gedeelte waar zich nu FITLAB, de rugschool, bevindt – vleugel aan de kant Albert Heijn, onder de flats gedeeltelijk ondergronds maar met wel nog ramen.

Vanuit het bestuursorgaan wordt nu al uitgekeken naar een mogelijke andere bestemming voor deze ruimtes. Er werd mij dan ook gevraagd om jullie als buurtbewoners te consulteren en navraag te doen over een mogelijk gebruik van deze ruimte die een meerwaarde zou betekenen voor de buurt.

Het is niet de bedoeling om op zoek te gaan naar een winstgevende activiteit, doch is het ook niet de bedoeling om het woonzorgcentrum bijkomende kosten te laten dragen in deze moeilijke tijden in de zorg. Wij vragen dus graag naar voorstellen van gebruik die kostendekkend zijn.

Hebben jullie een goed idee, laat het ons zeker weten!

Via mail: inge.hanssens@nottebohm.be

of geef je mening over enkele voorstellen via [deze link](#).

Hartelijk dank voor de medewerking

Inge Hanssens, directeur Nottebohm

Inge Melis, buurtcoach Nottebohm

Activiteiten Buurtkring Hertoghe

Vrijdag 21 november om 20u00

Novemberlezing 'de week van 21 november 1955'

door Frank Mahieu

Naar jaarlijkse traditie zal Frank Mahieu ook dit jaar een lezing brengen.

Aan de hand van een hele reeks 'vergeten' souvenirs zal Frank een fictieve week van maandag 21 tot zondag 27 november presenteren, als illustratie hoe wij toen leefden: kolenkachel, zelfgebreide truien, boeschappen doen in 'echte' winkels, de Vogelenmarkt, lekker eten bij de bomma in zondagse kleren, geen televisie, schoolvrije donderdagnamiddag....

Kortom, a trip down memory lane.

Iedereen is meer dan welkom om zelf ook nog een nostalgische anekdote te vertellen uit de tijd dat de dieren nog konden spreken!

Na de lezing volgt een lekkere verrassing.

4

Aquarellen met Frank

24 oktober – 7 & 21 november – 5 december
telkens om 15u00 in “de ceder”
Nottebohm Wzc

Handwerkclub

elke dinsdag om 15u00
in “de Brabozaal”
Nottebohm Wzc

Koffie Hertoghe

31 oktober, 28 november, 26 december, 30 januari
telkens om 15u00 in “Café Biart” Nottebohm Wzc

ZET ONZE VOLGENDE ACTIVITEITEN ALVAST IN JE AGENDA

Winterfeest kerstmarkt – zaterdag 13 december

Winterdrink zondag 25 januari

Dit was de Kaas- en Wijnavond

Voor het eerst organiseerden we een kaas- en wijnavond. De opkomst wat mooi en de reacties van de deelnemers waren positief. Voor herhaling vatbaar was de algemene reactie.

Suggestie van één van de burens was om in onze volgende uitnodiging een alternatief te voorzien voor de burens die geen wijn drinken. Voorstel is om dan gewoon voor de kaas met brood in te schrijven en gewoon zelf een drankje te kiezen uit de drankenlijst in Café Biart (vb. alcoholvrij bier, frisdrank of thee).

Nieuws van de buurtcoach

De **activiteiten in Nottebohm** die ook toegankelijk zijn voor de buurt blijken goed in te spelen op de nood van enkele burens. Alle activiteiten hier benoemen waarvoor ook de buurt welkom is zou ons te ver leiden, maar als je interesse hebt, check dan vooral maandelijks onze huiskrant Nottebohm Actueel op de website waar je ook maandelijks de buurt en cultuurkalender terugvindt.

Wil je deze ook graag digitaal ontvangen dan kan je je hiervoor inschrijven via deze [link](#) maar hij is ook terug te vinden op de [website](#).

Daar vind je trouwens ook de voorbije edities van de [Hertoghe Actueel](#) terug.

Onduidelijkheden of vragen? Stel ze gerust.

Hou zeker volgende data vrij

Zaterdag 13 december – Winterfeest

Café Biart - Nottebohm Wzc van 14u30 tot 17u30

Gewoon gezellig samen iets eten of drinken, producten van de handwerkclub of aquarelclub aankopen voor onder de kerstboom. Of bij één van onze andere kraampjes nog iets leuk op de kop tikken? Het kan allemaal op ons jaarlijks winterfeest.

Zelf iets verkopen op het winterfeest? Verkoop je voor een goed doel krijg je gratis een tafel ter beschikking. Andere standhouders betalen € 10,00 voor een tafel. Contacteer me via mail of telefoon om een tafel te reserveren.

Woensdag 31 december – Oudejaarsconcert

Dany Van Acker

Café Biart - Nottebohm Wzc van 14u30 tot 17u00

Wil u in de namiddag al een dansje wagen of eens goed meezingen?

Iedereen is welkom. Gratis en inschrijven is niet nodig.

In Dagverzorgingscentrum De Meander

wordt een gevarieerd aanbod aan activiteiten indien nodig gecombineerd met een revalidatieprogramma (kinesithérapie, ergotherapie, logopedie). Meer info daarover vindt u op de [website](#) of u belt even naar het nummer 03/259.18.00 (secretariaat Nottebohm).

7

Verder hebben een aantal organisaties hun thuisbasis in Nottebohm gevonden waardoor de activiteiten ook toegankelijker zijn voor de burens.

Parkinson Contactgroep "Groot Antwerpen"

bijeenkomsten in Nottebohm – inschrijven verplicht

Info of interesse in activiteiten van de [Parkinson Contactgroep](#)?

Coene Maria, GSM 0499 18 68 81 of mail coenemaria@telenet.be

Raymond Thilemans, GSM 0475 42 52 29 of ray.thilemans@parkinsonliga.be

De Vlaamse Actieve Senioren "Antwerpen Centrum"

bijeenkomsten in Nottebohm

Info of interesse in [activiteiten van Vl@s?](#)

Gerda De Ryck, GSM 0496 52 40 82 of mail:

vlasantwerpen@gmail.com

INGE MELIS

Coördinator Wonen en Leven Nottebohm WZC

Buurtcoach Hertoghe

NOTTEBOHM
Care

T 0485 23 05 31 (kantooruren - niet op woensdag)

Biartstraat 2 - 2018 Antwerpen

www.nottebohm.be | inge.melis@nottebohm.be

Historiek van de straatnamen in onze buurt

We gaan stilaan een beetje verder, richting centrum. Meer bepaald naar het Stadspark.

Vaak wordt er verteld dat er een verband is tussen Van Eycklei, Rubenslei en Quinten Matsyslei enerzijds en de plannen om het Museum van Schone Kunsten in het stadspark te bouwen anderzijds. Op het eerste gezicht lijkt dat logisch, maar het klopt niet. Deze straatnamen werden reeds in 1868 gegeven in de periode dat de Spaanse omwallingen werden afgebroken.

Een aantal straten op het Zuid, in de onmiddellijke omgeving van het Museum, hebben wel degelijk een link met het Museum: Bouwmeesterstraat, Beeldhouwerstraat, Schildersstraat, Plaatsnijdersstraat. Deze namen werden gegeven in 1876.

Reeds in 1850 werd duidelijk dat de kunstcollectie van de Koninklijke Academie in de Mutsaertstraat te groot was geworden. Men droomde hardop van een stedelijk museum, een “tempel van de kunst”. Verschillende locaties werden overwogen: het Stadspark, de Kipdorpbrug en het Zuid. Men koos uiteindelijk voor het Zuid in 1879. Deze wijk had brede lanen, veel pleinen en monumentale gebouwen.

Persoonlijk denk ik dat er ook flink wat lobbywerk van de gegoede burgerij op het Zuid heeft meegespeeld in deze keuze De eerste steen werd gelegd in 1884 en het Museum werd geopend in 1890.

In een volgende aflevering zal ik een aantal merkwaardige straatnamen in de omgeving van het Stadspark bespreken.

FRANK MAHIEU

Dit zijn al heel lang onze burens

Annelies Woumans en Gennaro Rocco a tavola! trattoria italiana

Lange Lozanastraat 282

“A tavola non si invecchia.” Zolang je gezellig samen aan tafel zit en geniet van eten en drinken, vergeet je de tijd en lijkt het alsof je niet ouder wordt. Eten en samenzijn brengt plezier en levendigheid. Je voelt je jong en vitaal, ondanks je echte leeftijd.

Kok Gennaro kookt en Annelies ontvangt, bedient, organiseert, doet de boekhouding en staat mij te woord.

Hun verhaal in de Lange Lozanastraat begon 22 jaar geleden met een traiteur zaak. Na 2 jaar openden ze restaurant A tavola! op nr. 282. Een trattoria met typische specialiteiten en dus geen pizza's. In Italië zijn pizzeria's en restaurants altijd gescheiden.

Gennaro is afkomstig uit Napels en kok in hart en nieren. Al 40 jaar is hij culinair bezig. Het kookgen kreeg hij van zijn moeder die een gepassioneerde kok was. In de groothandel is hij in zijn element. Alles begint en eindigt met ingrediënten. Vroeger ging hij zelfs nog zelf op champignonjacht. Eekhoorntjesbrood, porcini, is zijn specialiteit. In de groothandel vind je ze uit Polen en Noord Italië.

Het is in drukke tijden vaak moeilijk om hulpkoks te vinden.

De kandidaten zijn bij voorkeur in Italië opgeleid en ze moeten aan Gennaro's perfectionisme kunnen voldoen.

90% van hun cliënteel zijn terugkerende gasten. Ze zijn er beiden trots op als ze 3de generaties mogen verwelkomen. Een beroemde gast was Rocco Granata. Toen Sam Granata, Rocco's zoon, een tafeltje boekte, werd het al snel duidelijk dat Gennaro's achternaam Rocco's voornaam was. Niet lang erna kwam Rocco zelf lunchen.

Gennaro is er gerust op, alle voorbereidingen zijn gedaan. “La mise en place est la force de la cuisine” (een uitspraak toegewezen aan de Escoffier brigade). Even tijd voor een laatste sigaretje.

Wat is het opwindendste moment: het thuiskomen met nieuwe ingrediënten, het uitproberen van een gerecht, het sizzling geluid in de pan, de bordplanning? Uitproberen, proeven, experimenteren, plannen voor een nieuw seizoen, nieuwsgierig of een gerecht aanslaat, de opwinding van nieuwe producten in de handel, het kiezen van de beste koffiemachine, proeverijen van Italiaanse wijnen? Voor Gennaro is het absoluut het geluid in de pan, maar het zijn uiteindelijk allemaal opwindende zaken voor het gedreven team.

Duizendpoot Annelies is moeilijk te vangen voor een aktiefoto. Uit beeld voordat ik kan klikken. Ze legt uit ze alles moet controleren als er een stagiaire begeleid moet worden.

10.000 Stappen op een avond is niet moeilijk te bereiken. Het is werkelijk van hot naar haar voor haar.

geen vingerwerk op de bordjes

de vlam erop, fetto in casa

Ragouts en osso buco worden op voorhand gemaakt. Alle andere gerechten à la minute.

“Limon e Gena!” De order wordt luid doorgegeven naar de keuken. De avond service is begonnen. Een gerecht met Gennaro’s naam is een speciaal gerecht – Gena is nog vaak te horen. De mensen aan de bar hebben een goed zicht op wat er aan de vuren gebeurt. “Bonna sera!” klinkt het en “allora!”. Het geroezemoes in het volle restaurant, het gekletter van potten en pannen, bestellingen die worden geroepen, opdrachten die de hulpkok krijgt, het creëert een gezellige sfeer. Tussendoor rinkelt de telefoon voor boekingen.

Met “alla prossima!” worden de gasten uitgewuifd.

Na zo’n 4-5 uur op de been te zijn geweest kunnen ze pas aan het eind van de service gaan zitten en zelf eten - 10u30/11u00. De volgende dag wacht het werk dat is blijven liggen en alweer een mise en place.

Tot slot de bekende vragen:

Wat ligt er op het nachtkastje?

Gennaro: horloge – niets om te lezen

Annelies: 5 tot 6 spiritueel getinte boeken

Guilty pleasure?

Annelies: zoetigheden

Gennaro: sigaretjes

Bucket list?

Beiden: voorlopig doorgaan en ervan genieten “en dan zien we wel”.

11

IMMO Janssen en Janssen

Jan van Rijswijklaan 154

Immobiënkantoor "Janssen en Janssen", een familiebedrijf, is vernoemd naar het olijke duo Jansen en Janssen uit de stripverhalen van Hergé. Waarschijnlijk wist u het, het uiterlijk van Jansen en Janssen is gebaseerd op dat van Hergé's vader en diens tweelingbroer, die eenzelfde bolhoed droegen.

Oprichter vader Stefaan Janssens is gestart in 1992 als onafhankelijk verzekeringsmakelaar. 10 Jaar later volgde Janssen en Janssen Vastgoed, uitgegroeid tot 14 kantoren in Vlaanderen met zo'n 25 werknemers en franchises, partnerkantoren. Vader Stefaan is medeoprichter van Immoscoop.

Carl Schulze draait al 28 jaar mee in de vastgoedsector waarvan anderhalf jaar bij Janssen en Janssen. Hij heeft meegewerkt aan de oprichting van Immoweb. Een leuke bijkomstigheid heeft te maken met zijn achternaam. In het Duits heten de 2 detectives Schulze en Schultze.

Met de komst van de Immo heeft Janssen en Janssen nu een lokale verankering in onze buurt. Hij zegt te genieten van het uitzicht vanaf zijn bureau op het kruispunt en de Singel. Hij praat gepassioneerd over zijn contacten met klanten en het belang van zijn rol in vaak hun grootste levensproject. Hij praat bevlogen over de opportuniteiten en het plezier dat hij ervaart bij klantcontacten. Carl geniet ook van architectuur en kunst, dat was een deel van zijn opleiding. Als hobby struint hij veilingen af en vult zijn woning met uitzonderlijke vondsten.

Carl:

“Op Carl kun je trouwens ook rekenen voor de opmaak van een marktconforme schatting, die hij tevens gratis voor u maakt, dit op basis van zijn jarenlange marktkennis en expertise. Een meerwaarde voor de verkoper die kan tellen! Spring gerust eens binnen en vraag achter Carl.”

Wij wensen hem en zijn collega's Berkay, Gillian, Christine en Anja, van harte welkom in onze contreien en veel succes.

Uw vliegende reporter

NELLY BONGERS

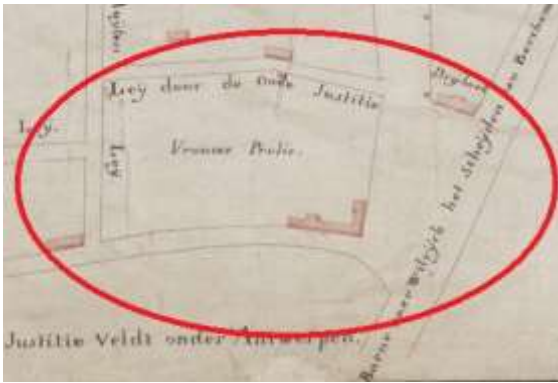
Geschiedenis van de buurt Alex Elaut & Marc Stevens

Domein de Proli

Zoals reeds gemeld in het voorwoord van deze Hertoghe Actueel lag het uitgestrekte domein de Proli tussen de huidige Prins Albertlei, Le Grellelei, de Merodelei en de Gen.

Lemanstraat. Het had de naam 'La Sirène' of de 'Meerminne'. Tot aan de verkoop in 1817 aan Juffr. Dirven was het nog één geheel met luthof, remise en twee paviljoenen. Het luthof lag in de Kraanstraat of huidige Prins Albertlei. Rond de periode van 1850 zien we het domein versnipperen in 4 grote delen. Er worden twee nieuwe luthoven bijgebouwd. De Meerminne zelf blijft bestaan tot ongeveer 1880 en er was ook nog een luthof genaamd de 'Drie zwaantjes' ter hoogte van 'Den Dryhoeck'. Voor deze aflevering van HA gaan we de geschiedenis in voor het linkse gedeelte met de hoek Prins Albertlei, Le Grellelei en de Merodelei.

kaart P. Stynen- Berchem 1758 met het domein de Proli aangeduid.

kaart begin 19de eeuw met het ganse domein de Proli

kaart rond 1820 met onderaan het lusthof 'De Meermanne'

Op 2 mei 1888 koopt Ernest Grisar (1844-1899) in naam van zijn moeder Constance Govaerts (1820-1895), weduwe van Felix Grisar (1811-1887), een lusthof op de hoek van de Kraanstraat en de Le Grellelei over de herberg de Robinet. Achteraan is er nog een fabrieksgebouw met schouwen aanwezig (zeepziederij?). De totale grondoppervlakte bedraagt 3.776 m². Op het bijgevoegd plan van de akte van de openbare verkoping is het opgedeeld in 21 loten. Weduwe Govaerts koopt echter het geheel voor 169.000fr. Op het terrein staat een lusthof met aanhorigheden en ook nog twee paviljoenen. Deze laatste moeten nog uit de tijd van de Proli zijn.

De verkopers waren de familie Demarbaix verwant met de familie Coosemans. Zie HA nummer 7 van 2021. Zij laten het lusthof bouwen. Op de Atlas der Buurtwegen van 1849 staat het al aangeduid.

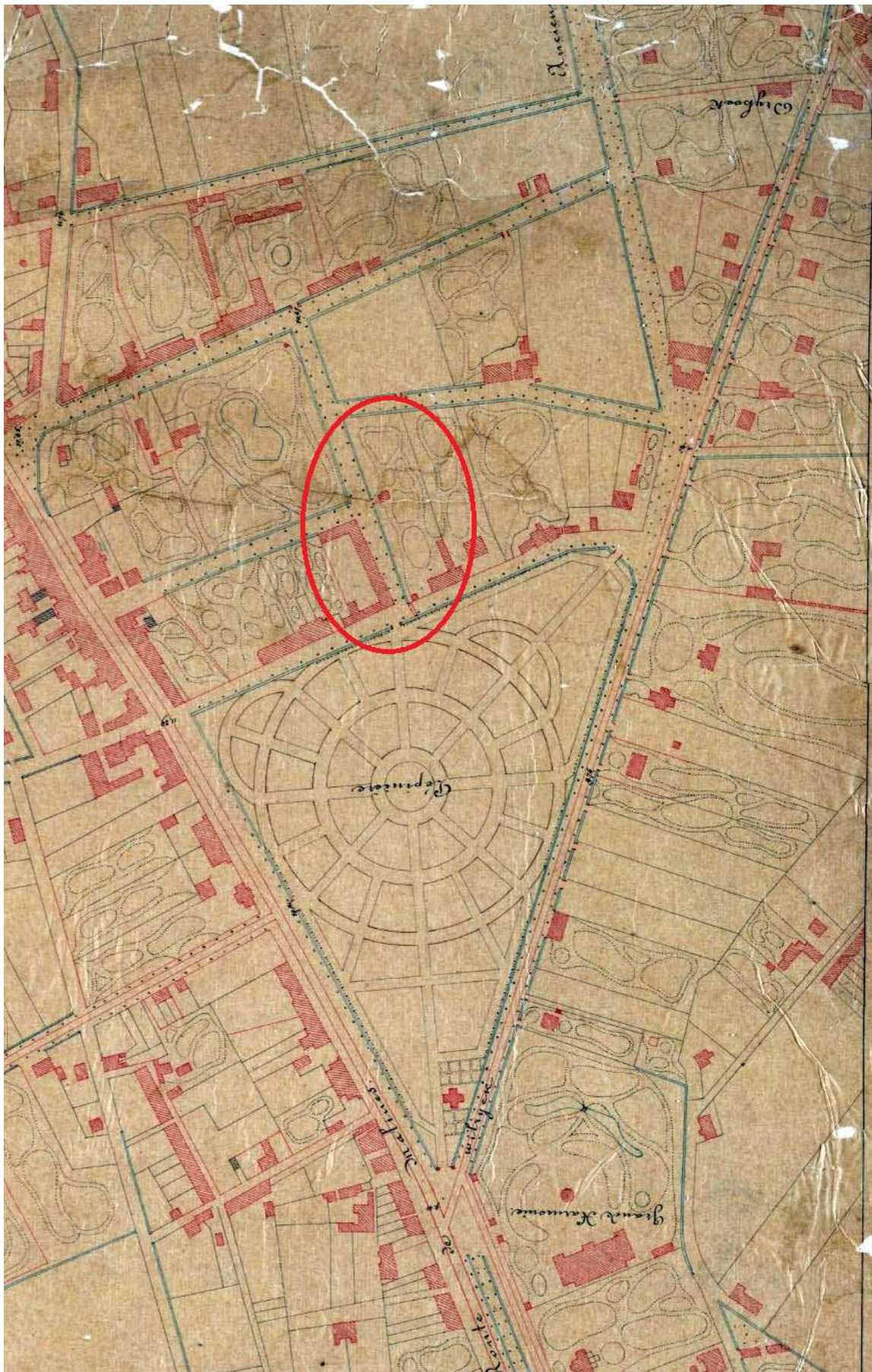
portret Constance Govaerts

portret Felix Grisar

Plan van omstreeks 1850 met de drie lusthoven in het domein de Proli. Demarbaix in rode cirkel.

Kaart van Popp 1869 met drie lusthoven. Demarbaix in rode cirkel.

VIJF HUURWONINGEN EN HET BEGIN VAN DE DUITSE HOEK

De familie Grisar en ook de weduwe Felix Grisar-Govaerts hebben in Antwerpen heel wat prestigieuze gebouwen laten oprichten door gerenommeerde architecten zoals JB Vereecken en zoon, Jos Hertogs, Michel De Brae...(zie inventaris bouwkundig erfgoed).

Volgens de bouwaanvraag van 1889 laat weduwe Govaerts 4 prestigieuze woningen ontwerpen door architect JB Vereecken in de Kraanstraat nu Prins Albertlei. Het zijn de huisnummers 15,16,17 en 18. Jammer dat de plannen niet meer in het bouwdoossier aanwezig zijn. Weduwe Govaerts woont in 1889 in de Leysstraat nr. 16. Apart is er nog een bouwaanvraag voor een hoekwoning op de Le Grellelei met de Merodelei in 1889. In 1892 doet zij nog een aanvraag voor een koetshuis in de Le Grellelei. Deze geeft verbinding met het hoekhuis nr. 15. Van de laatste twee gebouwen bestaan wel nog de summiere plannen. Interessant is het om te weten wie nu die eerste huurders of bewoners waren in haar woningen. Er was wel een groot verloop. Veel namen komen terug als verwanten of kennissen uit het zakenleven. En zelfs drie kleinkinderen waren bewoners. In een volgende HA zullen we nog meer Duitse namen tegenkomen in deze Duitse Hoek van Berchem-Antwerpen. Enkel het nr. 17 is nog bestaand en de hoekwoning met de Merodelei. Het nr. 18 is nog een mysterie. Het huis is zeker gebouwd. Er bestaan foto's van. Maar in 1913 wordt het perceel verkocht als bouwgrond. De familie Marcel Morren-Elsen vraagt aan architect Ernest Stordiau om er een nieuwe herenwoning te bouwen. Is er een brand of ontploffing geweest? In het nieuwe gebouw zijn wel enkele elementen hergebruikt zoals een schouw. Eenzelfde staat er in nr. 17.

kaart van na 1904 met de vijf herenhuizen en koetshuizen

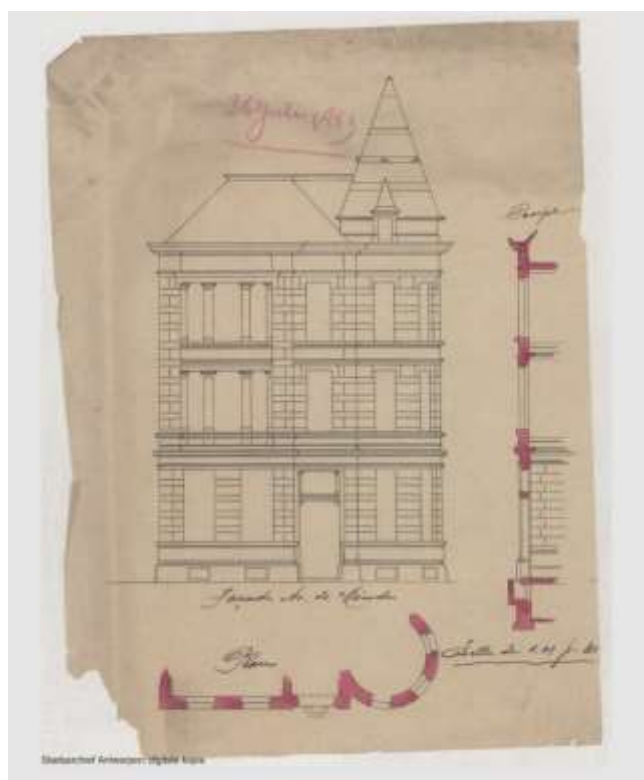

foto van de vier herenhuizen op de Prins Albertlei, 15-16-17 en 18

19

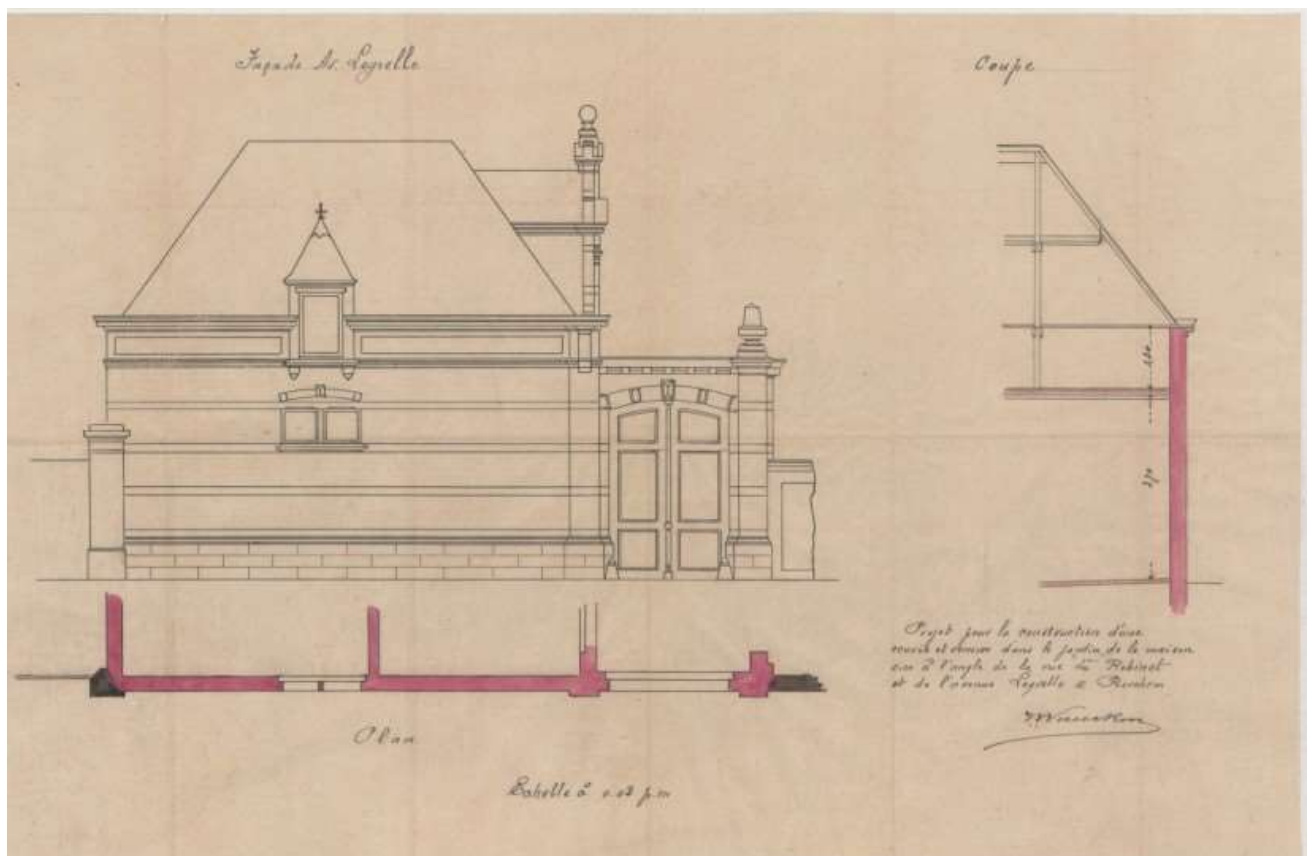
bouwaanvraag van 1889 voor hoekwoning Le Grellelei-de Merodelei . Felixarchief 956#520

hoekwoning Le Grellelei- de Merodelei

bouwaanvraag 1892 voor koetshuis in de Le Grellelei (afgebroken rond 1975) Felixarchief 1539#533

WIE WAREN DE BEWONERS VAN DE VIJF WONINGEN.

Aangezien we niet altijd over de nodige notarisakten konden beschikken, weten we niet of ze huurder of eigenaar waren. Een verbouwingsaanvraag wordt doorgaans door een eigenaar gedaan.

Prins Albertlei nr. 15 (hoekpand)

1893 tot 1899: Arthur Jozef Mayer met gezin uit Keulen (Mayer et fils)

1899 tot 1925: Georges van der Heyden-Bruls (zie bijdrage Marc Stevens)

1928 tot 1939: J. Velghe, directeur-generaal van de Lloyd Royal Belge

21

Prins Albertlei nr. 16

1899 tot 1930: Henri Engels, rechter

1939: Gravin Le Grelle de Gruben

1951: Door de school Vita et Pax wordt een bouwaanvraag ingediend voor de bouw van een kapel. Nr. 15 en 16 vormden één geheel.

1975: Afbraak van de nrs. 15-16 voor appartementsgebouw.

zicht op de Merodelei

Prins Albertlei nr. 17

1891 tot 1898: Alfred Osterrieth (1853-1923)

1899: Dreyfus P (van de firma Dreyfus Louis) komt in 1898 met familie uit Parijs.

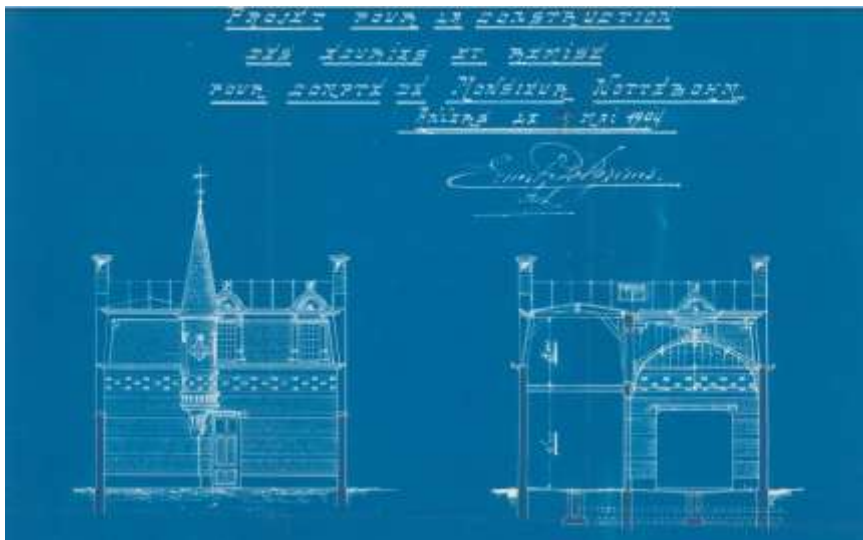
1904: Nottebohm Otto (1876-1943) doet een bouwaanvraag voor paardenstallen en remise achteraan in de tuin met uitgang in de Le Grellelei. Hij is gehuwd met Elise Madeleine Kreglinger (1884-1919). Zij is de kleindochter van Constance Grisar-Govaerts. Otto Nottebohm is de zoon van André en Maria Nottebohm-von Laer. Ons bekend van de oprichting van het Hôpital Dermatologique in de Biartstraat. Zijn broer Oscar Nottebohm (1865-1935) kennen we als mecenas van de erfgoedbibliotheek op het Hendrik Conscienceplein. In 1909 laat Otto Nottebohm een riant landhuis bouwen op 58 ha grond te Brecht. Nu bekend als Revalidatie en Sportmedisch Centrum Nottebohm. Het nr. 17 heeft de meest decoratieve gevel met twee grote kariatiden. Ongeveer dezelfde zijn ook aangebracht op een ontwerp van architect JB Vereecken op de hoek van de Rubenslei en de Louiza-Marialei. Hier zijn de beelden vervaardigd door de Berchemse beeldhouwer Josué Dupon. Voor de gevel van de Prins Albertlei hebben we nog geen bewijs gevonden of ze ook van Dupon zijn. Alfons Van Beurden maakte ook dergelijke kariatiden.

1950 tot 2023: aankoop voor de inrichting van feestzalen 'Salons Magnus'

Alfred Osterrieth

bouwaanvraag van 1904 voor paardenstallen en remise door Otto Nottebohm. Arch. E. Pelgrims. Felixarchief 956#2892

kasteel Nottebohm in Brecht

*Otto Nottebohm met tweelingbroer Andreas.
Foto portrettengalerij WZC Nottebohm-Biartstraat 2*

*tableaux vivants ter
gelegenheid van het
huwelijk van Otto
Nottebohm met Maria
Kreglinger in 1904*

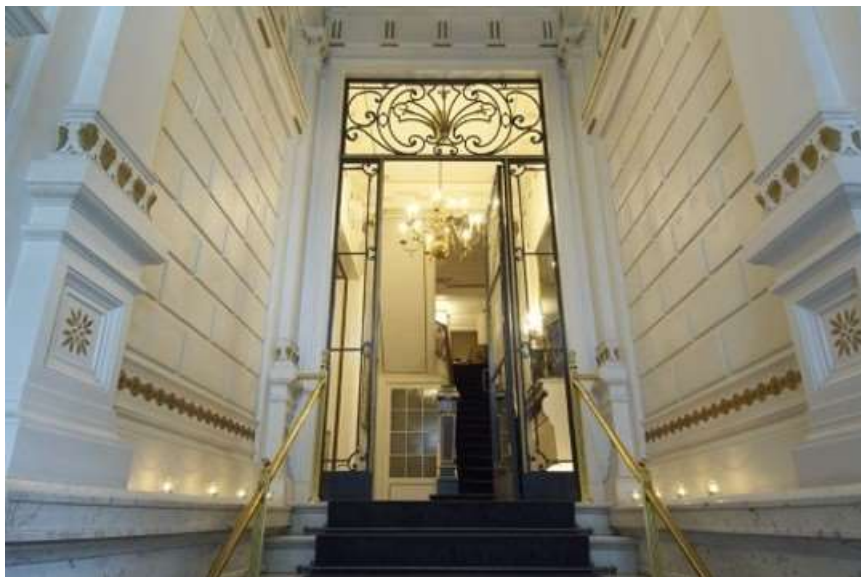
kariatiden hoekpand Rubenslei-Louiza-Marialei

kariatiden Prins Albertlei nr. 17

toegangshal Prins Albertlei nr. 17

Prins Albertlei nr. 18

1899 tot 1912: Albert Lejeune (1873-1940) x Gabriella Maria Kreglinger (1878-1963). Zij is ook de kleindochter van Constance Grisar-Govaerts en de zus van Elise Madeleine Kreglinger (de buurvrouw van nr. 17). Albert Lejeune was verzekeringsmakelaar en senator bij de Liberale partij. In 1912 laat hij een imposante kasteel-villa met paviljoenen bouwen op de Delafaillelaan nr. 55 door architect Jos Hertogs. Op het einde van WOII is het vernield. Het was gelegen achter het kasteel Den Brandt dat in 1909- 1910 is aangekocht door zijn schoonbroer Albert Kreglinger-Elene Tewes. Albert Kreglinger laat in het kasteeldomein de villa la Chapelle en een hovenierswoning bouwen. 16 ha van het park was privébezit tot 1962, 90 ha was openbaar park. Albert Kreglinger overleed op het kasteel 25 maart 1953. Zijn echtgenote geboren in Argentinië zal hem volgen op 14 januari 1962. Tijdens WOII verbleef de familie in Argentinië. In de Villa La Chapelle was het Duitse Rode Kruis ondergebracht. Albert Kreglinger was een groot plantenliefhebber en was een tijd voorzitter van de Koninklijke Tuin en landbouwmaatschappij.

1913: Marcel Morren (1865-1939) x Fanny Elsen. Zijn broer, de kunstschilder George Morren (1868-1941), woonde een tijdje op de Mechelsesteenweg. In 1891 heeft hij een prachtig schilderij gemaakt van het Harmoniepark. Het hangt nu in het Musée d'Orsay in Parijs.

1939 tot 1956: Jean Morren, Fanny Elsen (187-1954)

1956: Ludovicus Baestaens-Van Nuffelen

Kasteel Lejeune-Kreglinger op de Dellafaillelaan

26

schilderij Harmoniepark door George Morren

Georges Morren

In de Harmonie (Openbare Tuin), 1891

Musée d'Orsay

Aankoop, 2019

© Musée d'Orsay, Dist. RMN-Grand Palais / Patrice Schmidt

De Merodelei nr. 1 (hoek Le Grellelei)

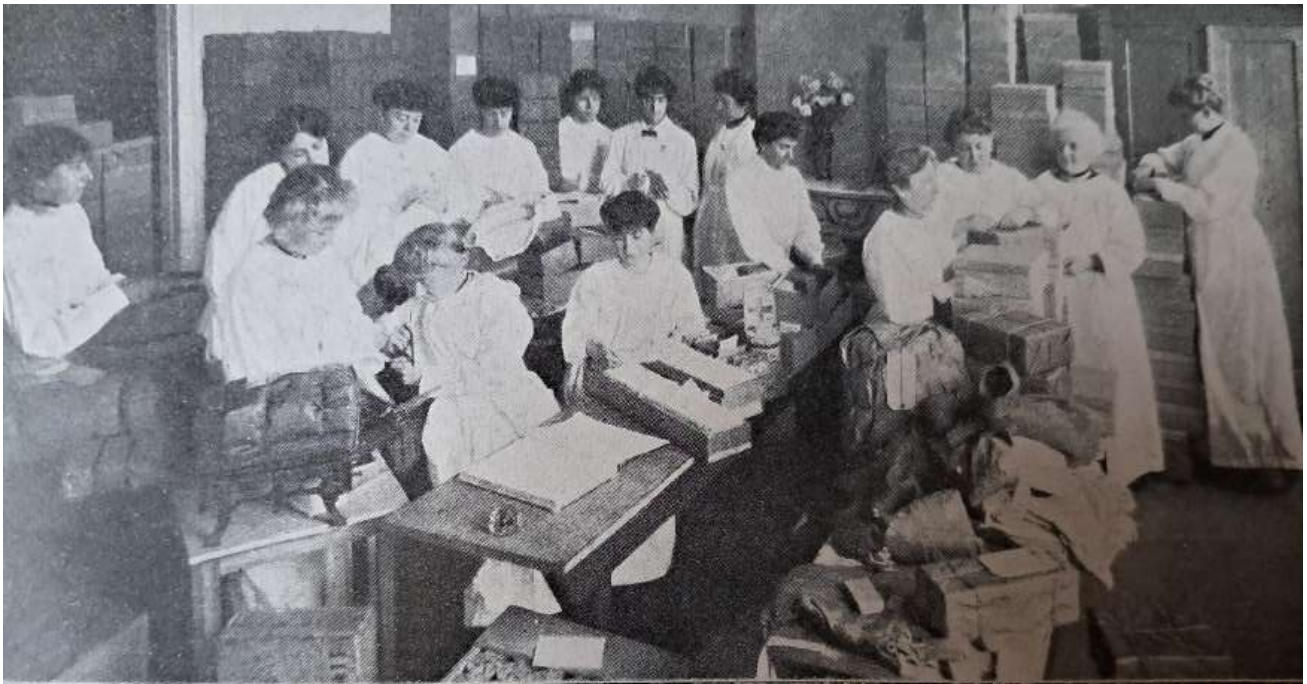
1889 tot 1899: Charles Good (1860-1929) x Johanna Engels (1860-1925) met familie. In 1898 verhuizen ze naar de Koningin Elisabethlei nr. 18. Een imposante woning ontworpen door architect Jos Hertogs. Nu bekend als het Parkhuis van de Provincie Antwerpen. Later wordt hun naam gegeven aan de kinderkribbe Good-Engels en kinderziekenhuis. Johanna Engels is de dochter van een Nederlandse reder (Theodoor Engels 1819-1887) waarvan we nog familieleden zullen tegenkomen in de buurt.

1899 tot 1910: Albert Kreglinger (1874-1953) x (1898) met Elena Tewes (1876-1963). In 1910 kopen ze het kasteel Den Brandt en gaan er wonen. Na 1963 wordt ook het kasteel aangekocht door de Stad Antwerpen. Aan de overzijde van de hoek de Merodelei en de Le Grelle laat Albert Kreglinger ook een imposant hoekhuis bouwen met twee burgerwoningen. Ze werden ontworpen door architect Michel De Braey in 1899. Een van de eerste bewoners was zijn neef Alfred Kreglinger. De twee burgerhuizen zijn al afgebroken in 1963 en 1990.

woning Good-Engels op de Koningin Elisabethlei nr. 18

Tijdens WOI werden er in de kelder pakketten gemaakt door de dochters van de omwonende families.

28

L'Œuvre du Secours aux Prisonniers de Guerre en Allemagne

On reconnaîtra, notamment, de gauche à droite : Mmes et Mlles Alph. de MONTIGNY, Adrienne et Jenny ROLIN, Madeleine van der HEYDEN, BUYS, Jules WILLEMSE, SCHILTZ, Daisy GANTOIS, NIEUWLAND, Alice JOOSTENS, Maurice GEVERS-GRISAR, BERTRAND, Léonce GROETAERS, Robert OSTERRIETH.

Albert Kreglinger

M. Albert KREGLINGER
de la firme G. et C. Kreglinger
Administrateur de Sociétés

Kasteel Den Brandt

29

Le Grellelei nr. 5 gebouwd in 1899 door Albert Kreglinger, bewoond door de neef Alfred Kreglinger

De familie Grisar zijn geen onbekenden in Antwerpen. Er is al veel geschreven over deze familie.

Er was een goede familieband tussen de familie Kreglinger, Grisar en Nottebohm. De zoon van Felix Grisar -Govaerts, Ernest (1844-1899) realiseerde in 1879 de eerste telefoonlijn in Antwerpen tussen de kantoren in de lange Klarenstraat en het Osterriethhuis op de Meir. Ze zijn medeoprichter van The Antwerp International Bell Telephone Company. Rond 1895 kocht Ernest Grisar rond de 19 ha grond op het Kiel. Zijn zoon Alfred zal hem overhalen om er een sportclub op te richten. Het zal later 'Den Beerschot' worden. U kan meer lezen over de Duitse kolonie op de website: Wursten.be/christuskirche/grisar.htm

ALEX ELAUT - Alex.Elaut@proximus.be

Geraadpleegde bronnen.

Heemkundige Tijdschrift Berchem
Archief Marc Stevens en Michel Eeckhout
Notarisakten Rijksarchief Beveren
Bouwaanvragen Felixarchief
Inventaris Bouwkundig erfgoed
Adresboeken Ratinckx – bevolkingsregister Berchem Felixarchief
Wursten.be/christuskirche/grisar.htm
Historiek Kasteel Den Brandt. Jules Moens, 1992
25 Années De Vie Anversoise: 1903-1928
Met dank aan Marcel Windey, Marc Van Acker, Marc Stevens, Dhr D. Baestaens , Michel Eeckhout

Verzamelaar Georges van der Heyden – door Marc Stevens

Op 19 en 20 april 1920 werd in de zaal Lamorinière, Meir 75, een kunstveiling gehouden door deurwaarder Fr. De Laet, onder toezicht van experts Eugène Van Herck & zonen. De begeleidende catalogus bevatte 386 loten: oud Delfts aardewerk uit de ateliers Pynacker, van Eenhoven, van der Laen, De Keyser... en een unieke collectie tinnen voorwerpen uit verschillende periodes.

De veilingcatalogus prees het eclecticisme en de kunstzinnige smaak van de man die dit alles had samengebracht: verzamelaar Georges van der Heyden. Deze vertegenwoordiger van de hogere Antwerpse burgerij woonde toen al 20 jaar in de zogenaamde Duitse hoek, meer bepaald in de Prins Albertlei.

*een gedeelte van de collectie van der Heyden
in de Prins Albertlei (postkaart na 1905)*

Collectie van der Heyden, Antwerpen

Georgius Antonius Petrus van der Heyden (roepnaam Georges) werd geboren te Antwerpen op 17 oktober 1849. Zijn vader Pieter Jan was van Nederlandse origine (Eindhoven), kwam in 1834 naar Antwerpen en liet zich naturaliseren. Hij was makelaar in goederen. Georges' moeder, Hortensia Emsens, was Antwerpse. Ze overleed echter in 1877 op 57-jarige leeftijd, toen het gezin Graanmarkt 8 woonde. In juni van het volgende jaar verhuisden vader en zoon naar de Nijverheidslei 58 (nu Britselei).

Op 26 november 1879 huwde de 30-jarige Georges de 21-jarige Jeanne Bruls. Zij was geboren in het dorpje Bilstain (arrondissement Verviers) als dochter van Hubert Brûls en Julia Havenith. Op zevenjarige leeftijd verloor Jeanne haar vader. Begin 1879 stierf ook haar moeder. Die woonde toen in de Leopoldlei 134 (nu Belgiëlei), samen met haar drie kinderen en zus Elise.

Een week voor ze trouwden hadden de toekomstige echtgenoten voor notaris F.A. Gheysens hun huwelijksvoorwaarden vastgelegd. Volgens artikel 3 zou de langstlevende de roerende goederen erven: beddengoed, juwelen, zilverwerk, wijnen, schilderijen, kunstvoorwerpen, koetspaarden en... collecties.

Na hun huwelijk verhuisde Jeanne naar de woning van Georges in de Nijverheidslei. Ze hadden daar een knecht, August Van Loon uit Wildert, en twee meiden: Maria van den Wyngaert uit Berchem en Anna Maria Van de Pol uit Tilburg. Vader van der Heyden ging kort na het huwelijk van zijn zoon in de Justitiestraat wonen.

In de huwelijksakte lezen we dat Georges, net als zijn vader, "makelaar in goederen" was, zonder verdere specificatie. Maar in mei 1882 richtte hij met de Nederlander Jan Hendrik Diehl een vennootschap onder firma op met als doel: handel in tabaksbladeren. De balen werden per stoomschip vanuit New York of Rio de Janeiro verscheept naar Antwerpen en daar werden ze opgeslagen in het Koninklijk Entrepot om doorverkocht te worden. In de stad bestonden in die tijd een dertigtal grote en kleine fabrieken waar zo'n 1.200 sigarenmakers werkten, die jaarlijks 110 à 120 miljoen sigaren produceerden.

De vennootschap van der Heyden & Diehl zou tot eind 1888 lopen maar begin van dat jaar overleed handelspartner Diehl aan tuberculose. In april volgde dan de ontbinding en de verkoop van de gestockeerde goederen. Bij de geboorte van dochter Simone in 1889 werd genoteerd dat Georges "zonder beroep" was. En in het Antwerpse adresboek van 1890 stond hij als rentenier vermeld.

POUR CAUSE DE LIQUIDATION.
Vente publique à Anvers
DE 65 BOUCAUTS DE
TABAC LOUISVILLE, PADUCAH
4 balles Tabac Manille 1882
5 " " " 1884
EN ÉTAT SAIN.
Par lots de 3 boucauts.
SANS FRAIS AUCUNS POUR LES ACHETEURS.
Le JEUDI 12 AVRIL 1888, à 2 heures de relevée, les
courtiers soussignés vendront publiquement, à la salle de ventes,
au local de la Bourse à Anvers, d'ordre et pour compte de
Messieurs VAN DER HEYDEN & DIEHL, en liquidation, par
le ministère de l'huissier **Edm. LOMBAERTS:**
65 boucauts de Tabac Louisville, Paducah
4 balles Tabac Manille 1882
et 5 " " " 1884
déposés en Entrepôt Royal d'Anvers.
Les échantillons seront exposés au local de la Bourse, le jour
de la vente, dès 8 heures du matin.
Pour plus amples renseignements s'adresser aux courtiers :
Jos. Pulinckx, Eug. Hartog,
Florent Levoir, H. Verschuil,
1777 **Léon François. Snelleman & Giltay.**

1882 was ook het jaar dat het eerste kind van het echtpaar van der Heyden-Bruls werd geboren, Madeleine. Over een periode van 17 jaar zou het koppel negen kinderen krijgen, waarvan er acht in leven bleven. De laatste in de rij was zoon Roger die in 1899 ter wereld kwam – vader en moeder waren toen respectievelijk 49 en 40 jaar.

In mei 1884 verhuisde het echtpaar met hun kinderen en personeel van de Nijverheidslei naar een groot herenhuis met tuin en remise - Quellinstraat 46. Ze zouden het huis, dat ze waarschijnlijk huurden, 15 jaar bewonen. In 1890 was ook ingeschreven op dat adres: Fanny Lone, een onderwijzeres uit Londen. De Engelse nanny?

Twee jaar nadat ze hun intrek namen in de Quellinstraat kochten de van der Heydens een kasteeltje aan de Antwerpsesteenweg te Kontich, dat ze lieten vergroten. Waarschijnlijk gebruikten ze Villa Eglantine als zomerverblijf. Drie van hun kinderen werden in Kontich geboren. In 1889 liet Georges een brugje aanleggen om zo vanuit zijn tuin toegang te krijgen tot het achter de Boutersemstraat gelegen hofperceel. Hij moet een opvallende haarsnit hebben gehad, want rond de eeuwwisseling zei de volksmond in Kontich «*hij draagt zijn 'strepke' rechts, gelijk meneer van der Heyden*».

In 1891 vestigde J. Koelman de melkerij Mon Plaisir op zijn eigendom tegen de Mechelsesteenweg in Kontich (het latere Beukenhof). Men verkocht er room- en huishoudboter in het groot en het klein. Rentenier Georges van der Heyden ging weer aan het werk en werd directeur van dat bedrijf. Maar de melkerij bestond niet lang – in het adresboek van 1897 kwam ze al niet meer voor.

In 1898 werd de Kontichse Villa Eglantine verkocht aan Adolphe Verspreuwen.

Eind juni 1899 verhuisden de van der Heydens definitief naar de Kraanstraat 15 in Berchem, op de hoek van de Le Grellelei. Het was één van de vier burgerhuizen in eclectische stijl die architect J.B. Vereecken in 1889 had ontworpen, in opdracht van de weduwe van Felix Grisar. Het monumentale pand had een tuin en remises en de van der Heydens lieten een telefoon installeren. Ze keken uit op de Warande en op de aloude herberg De Kraan/Le Robinet, die haar naam gaf aan de straat. Toen kroonprins Albert in 1905 naar Berchem kwam voor de onthulling van het standbeeld De Merode, herdoopte de gemeente de naam Kraanstraat. Van dan af aan woonde het gezin in de Prins Albertlei 15. Het gebouw werd gesloopt in 1975 - 1976 en vervangen door een appartementencomplex dat nu huisnummer 14 draagt.

Prins Albertlei met herberg De Kraan en op de hoek van de Le Grellelei de woning van der Heyden (ingekleurde postkaart rond 1905)

Het echtpaar van der Heyden moest enkele zware klappen verwerken. In 1885 hadden ze al hun zoontje Pierre Marie verloren, amper 4 dagen oud. In 1918 stierf hun dochter Germaine, die toen 31 was. En hun oudste dochter, Madeleine, overleed eind 1919 op haar 37ste. Ze had nog maar net de medaille koningin Elisabeth gekregen als waardering voor haar caritatief werk tijdens WOI. Een kleine vier maanden na haar dood liet Georges zijn collectie veilen, die hij jarenlang had opgebouwd en waarmee dit artikel begon.

De Société Cooperative des Fêtes d'Anvers, die een programma nevenactiviteiten voor de VII^{de} Olympiade samenstelde, richtte begin 1920 een afdeling hondensport op en Georges werd er erevoorzitter van.

Op 2 mei werd het Paleis der Internationale Floraliën plechtig geopend. De ceremonie werd bijgewoond door koning Albert en verliep volledig in het Frans. Daarna ging de vorst naar de grote hal aan de overkant van de Middelheimlaan voor een tentoonstelling van zo'n 300 - luid blaffende - honden. Tot het ontvangstcomité behoorde ook erevoorzitter van der Heyden.

Over zijn andere interesses en sociaal leven is weinig te vinden. Georges was lid van Beerschot Athletic Club, de Société Royale d'Harmonie, de Royal Sport Hippique en de Société Royale de Zoologie. Het echtpaar situeerde zich familiaal eerder in liberale kringen, maar was toch zeer katholiek. Twee dochters, Marthe en Simone, traden in het klooster, terwijl hun zoon Pierre François benedictijner pater werd in Congo.

Georges van der Heyden en Jeanne Bruls op latere leeftijd (Vingt-Cinq Années de Vie Anversoise)

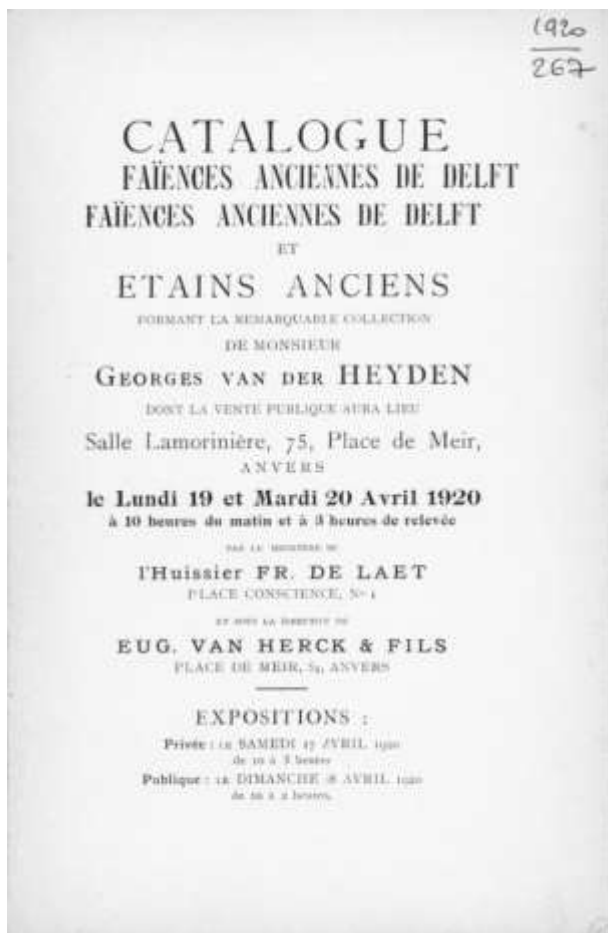
Georges overleed onverwacht op 4 januari 1921. Hij was toen 71 jaar. In de necrologie werd hij beschreven als gedistingeerd, goedhartig en zeer gevoelig. Uitermate galant (“avec Le baron de Borrekens le plus galant homme de son temps”), maar van de oude stempel (« Sa maison respirait le bon ton de la fin du Second Empire; il semble qu’avec lui disparaisse toute une génération, celle de nos parents »).

De 11-urenmis werd gecelebreerd in Sint-Willibrordus te Berchem. Na de uitvaartdienst werd de kist overgebracht naar de familiekelder op de begraafplaats van het Kiel.

De weduwe, Jeanne Bruls, bleef enkele jaren in de Prins Albertlei - we vinden haar nog in het adresboek van 1925. In 1926 woonde ze Marialei 8 te Antwerpen, bij haar zoon Jacques en zijn vrouw Jeanne Lambrechts. Daar overleed ze uiteindelijk aan een hartaandoening op 10 juni 1928, in de leeftijd van 70 jaar. Ze was een kleine vrouw met expressieve gelaatstreken, levendig en geestig en ze kon over allerlei zaken meepraten, op een stijlvolle manier. Men herinnerde aan haar salons - « un des milieux les plus raffinés et les plus artistiques de l’Anvers d’avant-guerre ».

Na de dienst in de Sint-Hubertuskerk werd ook zij bijgezet in de familiekelder op Kielkerkhof. Toen dat werd gesloten is de concessie niet overgekomen naar Schoonselhof en is de grafkelder verdwenen.

Wat gebeurde nog met de verzameling van der Heyden? Het dagblad Le Matin noemde later de veilingdagen van april 1920 “un évènement mondain de quelque importance”. De experts Van Herck hoopten dat een groot gedeelte van de verzameling definitief in Antwerpen zou blijven. Uiteindelijk kochten de Antwerpse musea al zeker zes objecten in tin: een schotel uit 1625, een stoep met kraan uit 1726, een houten stel met tinnen lepels, een warmwaterketel, een misbel en een wijwatervat.

Enkele maanden na de veiling deed Georges toch mee aan een tentoonstelling van Antwerpen's Oudheidkundige Kring, in de Stadsfeestzaal. Niet alles was dus verkocht. En we zagen al eerder dat volgens het huwelijkscontract van 1879 de overlevende echtgenoot de roerende goederen zou erven, waaronder collecties.

Van 6 tot 8 april 1925 - bijna dag op dag vijf jaar na de vorige - werd in de zaal van de Cercle Artistique in de Arenbergstraat een tweede veiling van kunstvoorwerpen gehouden, deze keer de collectie "Madame van der Heyden et autres". Er werden 728 loten aangeboden waarvan slechts een dertigtal Delfts aardewerk en tin. Daarnaast oosters porselein, zilver, koper, kristal, sculpturen, pendules... 200 Schilderijen gingen ook onder de hamer: werk van Jordaens, Frans Francken, Poussin, Guido Reni... en enkele 19de eeuwse schilders waaronder Robert Mols. Bij de grote namen zoals Rubens, Van Dyck, Cimabue, Vouet... volgde meestal "school van" of "toegeschreven aan".

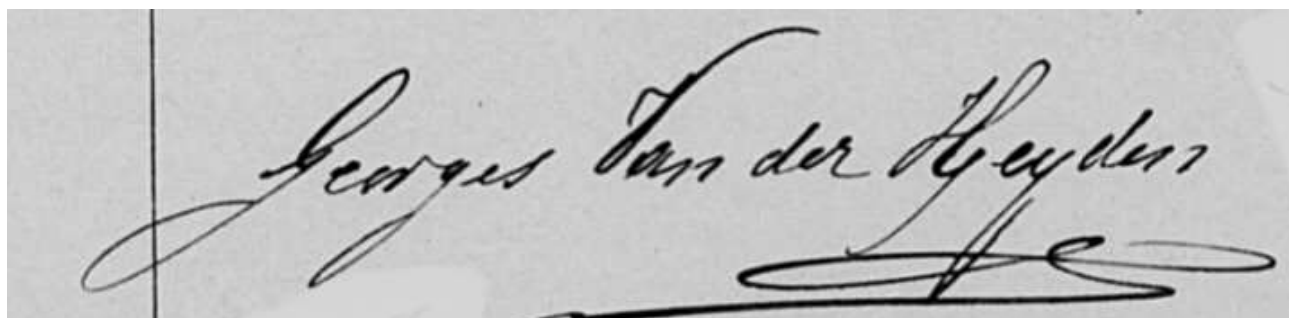
Op het einde van de maand was er in de zaal Van Dyck, Beggaardenstraat, nog een kleinere verkoop van meubilair, tapijten, goudleerbehang, porseleinen serviezen, schouwen enz. Het huis in de Prins Albertlei werd duidelijk leeggemaakt.

De veilingen van de collectie van der Heyden brachten uiteindelijk 650.163 Belgische frank op.

Voor de tentoonstelling van Antwerpen's Oudheidkundige Kring in 1926 leende Jeanne Bruls toch weer zes objecten, waaronder een tinnen mosterd- en peperbus en een tinnen chocoladekan. Ook zoon Jacques deed mee, met 14 voorwerpen. Niet-verkochte veilingobjecten of betere collectiestukken.

Een eeuw later is de herinnering aan Georges en Jeanne vervaagd. Hun woonhuizen en grafmonument zijn verdwenen. Zijn kunstverzameling is verspreid geraakt. Misschien levert dit artikel toch nog nieuwe informatie over verzamelaar Georges van der Heyden?

handtekening Georges van der Heyden (Kontich 18/10/1891 – geboorteakte Pierre)

37

Naschrift

De familienaam wordt op verschillende manieren geschreven: aan of af elkaar, met hoofd- of kleine letters. Georges schreef zijn achternaam in drie delen, en (meestal) met grote V. In de geboorteakte van zoon Jacobus/Jacques (°Kontich 8/8/1895) werd ook zijn achternaam met hoofdletter V geschreven. Daar werd later in de rand bijgevoegd dat bij vonnis van de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen dd 7/12/1947 de juiste schrijfwijze van de familienaam “van der Heyden” is. Omdat de familie een naam met een kleine letter “v” blijkbaar belangrijk vond, heb ik mij daar strikt aan gehouden.

MARC STEVENS - stevens.marc@telenet.be

Deze tekst kwam tot stand in samenwerking met Alex Elaut

Voornaamste bronnen

Rijksarchief: Burgerlijke stand Antwerpen en Kontich

FelixArchief: Bevolkingsregisters Antwerpen 1866-1900 en Berchem 1890-1900;

Bouwdossiers; Databank doodsoorzaken 1820-1946

Kranten: Le Courrier d’Anvers; Le Matin; Het Handelsblad

Adresboeken Ratinckx

Bibliothèque numérique INHA

HistoriANT 10/2022

Tout Anvers 1920

<https://altenawijk.wordpress.com/wijk-in-beeld/antwerpsesteenweg/eglantier/>

Herdenkingsdienst ter herdenking van de bevrijding van Antwerpen.

Om de bevrijding van Antwerpen te herdenken wordt er jaarlijks, op of nabij 4 september, een herdenkingsdienst gehouden aan het Cromwell Tank Memorial, tegenover de Expo op de Jan Van Rijswijcklaan.

The Royal British Legion (RBL) Antwerp Branch heeft ook dit jaar, de 81ste verjaardag van de bevrijding van Antwerpen, deze dienst georganiseerd.

Op de tribune zaten de burgemeester van Antwerpen, Premier Bart De Wever en de Engelse ambassadeur te midden van andere hoogwaardigheidsbekleders. Militaire afgevaardigden in hun diverse gedistingeerde uniformen, met of zonder medailles, maakten het plaatje af.

Speeches werden afgewisseld met muziek o.a. van de Koninklijke muziekkapel van de zeemacht. Indrukwekkend was de bijdrage van Barones Regina Sluszný. Luid en duidelijk verhaalde zij wat er op 2-jarige leeftijd met haar gebeurde toen haar joodse familie moest onderduiken.

Altijd indrukwekkend is de “Last Post”, een beklijvende melodie gespeeld op een bugel. De laatste noot blijft in de lucht hangen, de vlaggen raken de grond totdat de “Reveille” volgt.

In het Britse leger werd de Last Post gespeeld om het einde van het werk en het begin van de nachtrust te markeren. De tonen van de **Reveille** klonken aan het begin van de dag om de troepen te wekken en op te roepen tot hun plichten.

In de bredere context (van de herdenking) symboliseert de Reveille niet alleen een terugkeer naar het dagelijks leven aan het einde van het eerbetoon, maar ook de uiteindelijke verrijzenis van de gevallen op de Dag des Oordeels.

De Last Post wordt sinds 1918 dagelijks om 20u00 gespeeld onder de Menenpoort in Ieper, door de Last Post Association, om de soldaten te herdenken die zijn omgekomen in de Eerste Wereldoorlog.

Wat gebeurde er na D-day.

Zo'n drie maanden nadat de geallieerden op D-Day in Normandië waren geland werd op 2 september 1944 de Henegouwse hoofdstad Bergen als eerste Belgische stad bevrijd.

In de daaropvolgende dagen rukten Amerikaanse en Britse troepen op naar Brussel en Antwerpen, terwijl Poolse en Canadese soldaten zich bij het Belgische leger voegden om de vijandelijke linies in West- en Oost-Vlaanderen terug te dringen, bijgestaan door verzetsgroepen.

Op de avond van zondag 3 september 1944 trok het Britse Tweede Leger via de Tervurenlaan Brussel binnen. Op 4 september werd Antwerpen bevrijd. De 11de Britse Pantserdivisie trok toen via de Jan Van Rijswijcklaan Antwerpen binnen.

Maar toen de aanvankelijke euforie eenmaal was weggeëbd, waren de lokale burgers verontwaardigd over de voortdurende aanwezigheid van geallieerde soldaten en in delen van het land bleven de bittere gevechten aanhouden.

Er waren gevechten rond de Scheldemonding en voor de Vlaamse en Nederlandse kust. Omdat de aanvoer van goederen vanaf de Franse kust te veel tijd en middelen kostte moesten de geallieerden het westelijk deel van de Schelde en de haven van Antwerpen versneld zuiveren. Op 28 november meerden geallieerde schepen eindelijk aan in Antwerpen. De Canadezen speelden een sleutelrol in deze specifieke botsingen, net als het Belgische verzet.

Toch weigerden Duitse troepen zich na deze nederlaag over te geven en bombardeerden ze de stad. Ze probeerden Antwerpen te heroveren met een grootschalig offensief in de Ardennen, waaronder het beroemde beleg van Bastogne. Pas eind januari 1945 slaagden de geallieerden erin om het grootste deel van de vooruitgang van de Duitsers teniet te doen.

In 1947 schonken de Britten de Cromwelltank aan de stad Antwerpen. Ter herinnering aan de bevrijdingsintocht werd de tank in de buurt van de Jan Van Rijswijcklaan geplaatst.

Bedankt Berthy om me aan de datum te herinneren.

NELLY BONGERS

Een kunstwerk bij de ESSO garage (naast het Crowne Plaza hotel)

“Ik had nog graag naar de sterren gereisd, maar het is niet mogelijk. Al die zwaartekrachtproblemen toch.”

“Batopillo”, de door Panamarenko gedroomde vliegende mens. Hij probeert te vliegen. En weerspiegelt de wens om te vliegen en de mogelijkheid om vrij te zijn in elke situatie.

Het brengt de mythe van Daedalus en zijn zoon Icarus in gedachten. Daedalus maakt vleugels van hout, veren en was om weg te vliegen uit het labirint waar koning Minos hen gevangen houdt. Ondanks de waarschuwingen van zijn vader overschat Icarus zichzelf en

komt hij tijdens zijn vlucht te dicht bij de zon. De was van zijn vleugels smelt, hij valt in het water en verdrinkt. De moraal van het verhaal: de mens heeft vaak te veel geloof in vooruitgang door zelf bedachte technologie.

Met Batopillo houdt Panamarenko een pleidooi voor de verbeelding. Het idee te kunnen vliegen en vrij als een vogel te zijn, is veel mooier dan de vlucht zelf.

Opmerkelijk is dat architect Léon Stynen meer dan een verband heeft met het ESSO gebouw. Daarover meer in de HA wintereditie.

Over Panamarenko (1940–2019)

Panamarenko was beeldhouwer, het pseudoniem van Henri Van Herwegen; het is een samentrekking van *Pan American Airlines and Company*. Hij wordt beschouwd als een van de voornaamste Belgische kunstenaars van de tweede helft van de 20ste eeuw. Hij maakte veel assemblages die te maken hebben met vliegen.

Als kind raakte hij vertrouwd met ruimtelijke constructies en techniek; zijn vader was elektro-ingenieur en zijn grootvader architect. Panamarenko studeerde van 1955 tot 1960 aan de Antwerpse Academie en had daar in 1963 zijn eerste expositie. Niet veel later organiseerde hij er samen met Hugo Heyrman, Bernd Lohaus en anderen happenings in de publieke ruimte.

Enige tijd leunde hij tegen *pop art* aan en raakte in de ban van vliegen op eigen kracht en vliegtuigen. Zo ontstonden schaalmodellen in verrassende vormen van denkbeeldige vliegtuigen, ballonnen en helikopters. De vraag of deze echt kunnen vliegen is een deel van de mystérie en aantrekkingskracht. Feitelijk zijn het varianten van de mythologische figuur Icarus.

Hij maakte ook prehistorische vogels, zoals de *Archaeopteryx* ('intelligente kip') uit 1990, en duikboten (*Pahama Novaya Zemblaya*, 1996). Hij brak internationaal door en had verschillende solotentoonstellingen. In 2002 opende hij zijn nieuwe atelier, de Antwerpse Luchtschipbouw. Drie jaar later trok hij zich terug als actief kunstenaar.

De eerste editie van ARTZUID (2009) toonde Panamarenko's beeld *Brazil*, een immense bronzen sculptuur van een manfiguur die een aanloop neemt voor een lichtsprong. Op ARTZUID 2023 verscheen *Batopillo*, de droom om als mens te vliegen.

Hij schonk zijn vroegere woning en atelier aan het Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen. Naar de wens van Panamarenko werd op het huis een helikopterplatform geïnstalleerd. Niet met de bedoeling dat er echt heli's op zouden landen, maar een kleine zou er wel op passen.

Panamarenko overleed in 2019.

Ontbijtconcert in het Koetshuis

(tegenover AZ Monica in de Harmoniestraat – meer info verder in deze krant)

42

Jan Van Rijswijcklaan 152 – naast immo Janssen en Janssen

Dit pand is al jaren onbewoond. De natuur neemt er het heft in eigen handen. Aan de recente restauratie van het pand wordt in de toekomst aandacht besteed.

NELLY BONGERS

Wist u dat

43

Flessenbakken worden geledigd met behulp van een speciale vrachtwagen met een kraan die de bak uit de grond hijst en het afval erin stort, of door een vuilniswagen die de container met een mechanisme omhoogtilt, kantelt en leegt. Bij ondergrondse containers zorgen sensoren ervoor dat de inzameling plaatsvindt wanneer de bak vol is.

NELLY BONGERS

Frieda Van hak naar tak

Keldergesprekken

04-10-2025

Opa werd honderd. Hij had er niet om gevraagd, niet om kaarsen, niet om gezang, maar zijn vier dochters hadden besloten: dit moest gevierd worden. Niet in een zaal met linnen servetten en kristallen glazen, maar hier, in het huis waar hij zijn leven had doorgebracht, waar zijn dochters waren opgegroeid en waar zowat alles nog herinnerde aan hun moeder, zijn vrouw, die jaren geleden haar gevecht tegen kanker had verloren.

De vier dochters hadden besloten dat het menu volledig afgestemd moest zijn op wat het lievelingseten van hun vader was. Geen kreeft, geen oesters, geen petit-four, geen klasewijn, maar een gewone fles tafelbier en een jenevertje achteraf. De

keuze was niet moeilijk: tomatensoep met balletjes, kipvideeke, konijn met pruimen en rijstpap (zonder gouden lepeltjes).

Eén voor één werden de gerechten door de dochters naar de kelder gebracht en op de koude steen gezet tot de hele familie, kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen aan tafel zaten. Boven klonk het gejoel van kinderen, luide stemmen en zelfs een hond die zich liet horen. "Opa heeft mijn soep eens moeten eten zonder balletjes, het gehakt was door hun boxer opgegeten en opa bromde toen dat soep zonder balletjes geen soep was." De potten zwegen een hele tijd tot de vidé over haar land van oorsprong begon.

"Ik ben geboren in Frankrijk. Daar heette ik '*bouchée à la reine*.' Ik werd er opgediend in gastronomische salons. Later brachten de Vlaamse boeren mij uit zuinigheid naar hier om hun oude legkippen nog eens te laten schitteren. Ik ben blij dat ze mij hier serveren in een koekje en dat ik niet met een soeplepel op een hoop aardappelen geschept word. Ik heb nog altijd heimwee naar *la douce France, une cuisine gastronomique*. Room of ei worden hier nogal eens vergeten maar ik heb hier toch rust gevonden. Ik word hier door iedereen bejubeld of ik nu lekker ben of niet." Het konijn pikte daar direct op in.

"Ik ben bang dat opa mij niet lekker gaat vinden. Hij wilde alleen maar konijn eten, geschoten met zijn eigen loodjesgeweer. Hij gromde dat gekweekte konijnen geen smaak hadden en ik, ik ben gekweekt. Wilde konijnen hebben dag en nacht stress en vinden niet altijd het geschikte eten. Ik daarentegen kreeg brood, korrels en pisbloemen, zo lekker! Misschien valt mijn smaak nog wel mee, misschien heeft hij zelfs nog nooit gekweekt konijn gegeten, wie weet?" De rijstpap roerde zich: "Dromen zijn bedrog."

"Ik weet niet waar ik vandaan kom. Niet of ik aan een boom groei, onder de grond of ergens in een veld. Ik zat met velen in een grote zak, zonder wortels, zonder verhaal. Sommigen fluisterden dat we voorbestemd waren, voorbestemd voor wat? Maar één ding weet ik zeker: als ik op tafel kom, word ik bejubeld en dat is mijn hoogtepunt." Het werd stil in de kelder, elke pot zat in zijn eigen verhaal. De keldertrap kraakte en de tomatensoep werd opgepakt. Eindelijk was het zover, het feest kon beginnen.

De maaltijd was een succes, alles werd tot het laatste restje opgelepeld. Daarna zong het hele gezelschap uit volle borst: "Lang zal hij leven." Opa was zichtbaar ontroerd, hij keek naar de foto van zijn geliefde op de kast en mijmerde: "We hebben dat goed gedaan schat, binnenkort zijn we weer samen."

Youtube: Pater Moeskroen – Honderd (Alpe – D'HuZes video).

In ons park

Raar maar waar, dit is de biefstukzwam. Daar kom je gemakkelijk achter d.m.v. de app Obsidentify.

Een 'timelapse' van een paar weken.

“De app Obsidentify werkt door een foto te nemen van een plant of dier. Beetje bijsnijden zodat het object in het midden van de foto staat. De app zoekt dan naar de soort. De app is gratis en kan wilde planten, dieren en paddenstoelen uit Nederland en België herkennen, dankzij een database met meer dan 13.000 soorten. Het is een laagdrempelige manier om waarnemingen te doen en door te geven.”

En, ja, de biefstukzwam (*fistulina hepatica*) is eetbaar. “Hij wordt gebruikt in salades of gebakken, vergelijkbaar met hoe een biefstuk wordt bereid. De zwam heeft een zure tot bittere smaak, maar deze kan worden verminderd door de zwam voor het gebruik enkele uren in melk te weken.”

46

Enkele habituele parkbezoekers

Igor, 12 jaar en een 5 maanden oude puppy;

moeder en 5 maanden oude baby genieten van de morgenstilte in het park; haar buurman waakt over zijn eerste achterkleinkind.

NELLY BONGERS

Fotohoek

In de buurt – de Singel – Love²Arts

Uiteraard kent u de Singel en de Love²Arts Gallery beiden in de Desguinlei.

Ze hebben zo'n uitgebreid cultureel programma dat het niet in onze buurtkrant past maar een bezoekje aan hun website loont zeker de moeite. Gewoon even op het logo klikken.

DE
SINGEL

In de buurt – Kunst in het Provinciehuis

Kunstexpo Music-Hall

Van 10 oktober 2025 tot 30 januari 2026

Kunst en muziek in dialoog, 1900-2000

Deze expo neemt je mee in de bruisende sfeer van de music-hall, die kunstenaars in de vroege 20ste eeuw inspireerde tot vernieuwing. Ontdek hoe deze unieke mix van muziek, theater en film een blijvende invloed had op meerdere generaties. Ook Paul van Ostaijen laat hier zijn aanwezigheid voelen. Zijn poëzie, doordrenkt van typografisch experiment en muzikaliteit, inspireerde menig kunstenaar om beeldende kunst te benaderen als een ritmisch en visueel gedicht.

Een artistieke reis door een wereld waar hoge en lage cultuur samensmelten, met werken uit de provinciale kunstcollectie en talrijke bruiklenen.

Jan Kiemeneij - Ballerina (olieverf op doek, 1921)

Wanneer: Van 10 oktober 2025 tot 30 januari 2026 tijdens de openingsuren van het provinciehuis: op werkdagen van 8 tot 18 uur (gesloten tijdens weekends en op feestdagen).

Waar: Provinciehuis Antwerpen, Koningin Elisabethlei 22, Antwerpen

Prijs: Gratis

Meer info vind je op de pagina [Music-Hall](#).

Bob Daems, Beheerder kunstcollectie

kunst@provincieantwerpen.be M +32 472 98 14 11

In de buurt – Harmoniewijk

Het Koetshuis

- ✓ **2 november zondag 9.30h ONTBIJTCONCERT**
Jazz Chat Baker Project
 - Nel Halderman zang, Ewout Pierreux piano, Jef Manderveld bass, Maarten Moessen drums – inkom 12,5€ pp
- ✓ **5 november woensdag 20h JAZZCONCERT**
Vliegwerk
 - Steven Cassiers drums, Wout Gooris piano, Tim Finoulst gitaar – inkom gratis
- ✓ **20 november donderdag 20h VOORDRACHT**
Olympische Spelen Antwerpen 1920
 - Jeannine Weyers, Jasper Truyens – inkom gratis
- ✓ **28 november vrijdag 17h BARMONIE** – inkom gratis
- ✓ **3 december woensdag 20h JAZZCONCERT**
Milan Verbist Trio
 - Milan Verbist piano, Toon Rumen contrabas, Jens Meyer drums – inkom gratis
- ✓ **7 december zondag 9.30h ONTBIJTCONCERT**
Jazz Standards Rivised Trio
 - Piet Verbist bass, Bram Weijters piano, Lionel Beuvens drums – inkom 12,5€ pp
- ✓ **17 december woensdag 20h JAZZCONCERT**
Close Distance
 - Roeland Celis gitaar, Ewout Pierreux piano, Yannick Peeters contrabass, Jelle Van Giel drums – inkom gratis
- ✓ **3 januari 2026 zaterdag 19h Nieuwjaarsborrel** – inkom gratis

Extra info van de activiteiten van Harmoniewijk vzw op de website harmoniewijk.be.

Steeds reserveren per mail harmoniewijk@gmail.com met vermelding aantal personen.
Voor de ontbijtconcerten 12,5€ pp te storten op BE05 7310 6754 1475 met vermelding naam + aantal personen

Vrije financiële bijdrage voor de muzikanten wordt ten eerste geapprecieerd.

In de buurt – Markgrave – Brederode

Wandelconcerten Sint Laurentius

Volg de link op de datum voor het aangeboden programma

Donderdag 2 Oktober

L'Heure de Musique (kamerorkest)

Donderdag 6 November

Fluente Quartet (barokensemble)

Donderdag 4 December

Controtempo Quartet (strijkkwartet)

Donderdag 5 Februar

Roots of Juniper (vocaal sextet)

Donderdag 5 Maart

Glen de Roo (gitaar)

Donderdag 2 April

Amato Ensemble (klarinet & strijkkwartet)

Donderdag 7 Mei

Fanny Van Coninckxloey (harp)
Rani Janssens (mezzosopraan), Thalia
De Clercq (sopraan)

Donderdag 4 Juni

Anima duo (harp en fluit)

50

Activiteiten buurthuis Unik

Klik even op het logo voor meer info

Meer info over de buurtkring en zijn activiteiten?
Of heeft u ook wat te delen met de buurt?

BuurtkringHertoghe@gmail.com

Buurtcoach Inge Melis
0485 23 05 31

Buurtkring Hertoghe
is een initiatief
van Nottebohm WZC

Hey

KAREL DROOM STRAAT

Burgers en studenten hebben een plan
voor omgeving Karel Oomsstraat!

VAN VERKEERSCHAOS NAAR GROENE OASE!

Studenten Stedenbouw en Ruimtelijke Planning van de Universiteit Antwerpen ontwierpen, in samenwerking met de Fietzersbond Antwerpen en buurtbewoners, een vernieuwd plan voor het kruispunt van de Karel Oomsstraat. Het resultaat? Een veiliger, groener en gezelliger ontmoetingspunt voor iedereen. Samen transformeren we een chaotische verkeerszone in een levendige stadsplek!

Fietzersbond
overname & plan